



**a+b**

kenniscentrum

voor emancipatie en participatie



**Monitor Polarisation,  
Radicalisering en  
Discriminatie in  
Noord-Holland**



# **Monitor Polarisatie, Radicalisering en Discriminatie in Noord-Holland**

## Colofon

© ACB Kenniscentrum, november 2010

Auteurs: Lisa Arts en Fenna Ulichki

Redactie: Ewoud Butter

Vormgeving: Mik Design te Haarlem

Gedeelten van deze uitgave mogen voor intern gebruik worden gekopieerd, mits daarbij de bron wordt vermeld.

Deze monitor is tot stand gekomen met financiering van de provincie Noord-Holland.

## Inhoudsopgave

		<b>Colofon</b>	
		<b>1 Inleiding</b>	<b>3</b>
		1.1 Werkwijze	4
		1.2 Begrippenkader	5
		1.3 Conclusies van 2009	7
		<b>2 Resultaten 2010</b>	<b>9</b>
		2.1 Gemeenten	9
		2.2 Jongerenwerk	17
		2.3 Zelforganisaties en sleutelfiguren	20
		2.4 Politie	22
		2.5 Discriminatie	25
		2.6 Thema-bijeenkomst: multicultureel onbehagen	28
		<b>3 Conclusie</b>	<b>29</b>
		3.1 Discussie	32
		3.2 Tot slot	33
		<b>4 Gebruikte bronnen</b>	<b>35</b>
		<b>5 Bijlage: respondenten</b>	<b>36</b>

 2

Inhoud

Monitor polarisatie

## 1 Inleiding

Polarisatie, radicalisering en discriminatie worden landelijk en lokaal als een maatschappelijk probleem gedefinieerd. Op verschillende manieren zoeken individuen en groepen de confrontatie met elkaar en sluiten elkaar uit. In enkele gevallen loopt dit zodanig uit de hand dat individuen of groepen zich afkeren van de samenleving en geïsoleerd raken.

In het gehele land, ook in de provincie Noord-Holland zijn er tal van initiatieven om processen van polarisatie, radicalisering en discriminatie tegen te gaan. Tegelijkertijd is het moeilijk iets te zeggen over de omvang van het probleem en ook is er nog weinig zicht op *good practices* om dergelijke processen tegen te gaan.

In opdracht van de provincie Noord-Holland is ACB Kenniscentrum vorig jaar gestart met een monitor, waaruit duidelijk moest worden in hoeverre verschillende partijen (gemeenten, welzijn, politie, migrantenorganisaties) in hun werkgebied processen van polarisatie, radicalisering en discriminatie tegenkomen. Ook moest duidelijk worden welke gemeenten op deze terreinen beleid en projecten ontwikkelen, of er al sprake is van *good practices* en of er behoefte bestaat aan ondersteuning. In 2009 heeft ACB Kenniscentrum i.s.m. met Primo nh en drie antidiscriminatiebureaus<sup>1</sup> de eerste verkennende nulmeting uitgebracht. Hierin worden de omvang van het probleem, beleid en *good practices* globaal weergegeven. De belangrijkste conclusies uit 2009 worden verderop in dit hoofdstuk samengevat.

Deze rapportage brengt verslag van deel 2 van de monitor, waarmee ACB Kenniscentrum eind 2009 is gestart. Het is een weergave van de resultaten die uit desk-research, gesprekken/interviews en een expertmeeting zijn verkregen. De resultaten vormen een actualisatie en aanvulling op de resultaten van vorig jaar.

Onderdeel van de opdracht van de provincie Noord-Holland is ook het opzetten van een kenniskring en een website. De website is opgezet ([www.polradis.nl](http://www.polradis.nl)) en dient in algemene zin om kennis over polarisatie, radicalisering en discriminatie laagdrempelig toegankelijk te maken voor een breed publiek van belangstellenden. De website is gevuld met achtergrondinformatie en wordt regelmatig geüpdate met relevante nieuw verschenen onderzoeken of artikelen, soms opiniërend van aard. De website kent een groeiend aantal bezoekers. Na afloop van dit project zal de website in stand gehouden worden, om zodoende ook de kenniskring te borgen. De kenniskring wil teweeg brengen dat belangstellenden verdiepende kennis opdoen en ook kennis aan elkaar overdragen en met elkaar delen. In dat kader heeft in 2010 een themabijeenkomst plaatsgevonden over 'Multicultureel onbehagen'.

De monitor is uitgevoerd door Lisa Arts en Fenna Ulichki, onder projectleiding van Ewoud Butter.

<sup>1</sup> Bureau Art. 1 Gooi en Vechtstreek, Art. 1 bureau discriminatiezaken Noord-Holland Noord en Bureau Discriminatiezaken Kennemerland

## *Samenwerking*

Net als vorig jaar is dit jaar samengewerkt met de antidiscriminatiebureaus (vanaf hier adb's genoemd) Bureau Art. 1 Gooi en Vechtstreek, Art. 1 bureau discriminatiezaken Noord-Holland Noord en Bureau Discriminatiezaken Kennemerland. Deze samenwerking levert een bundeling van kennis op en een breed netwerk van nuttige contacten.

In 2009 bleek Primo nh voornemens een vergelijkbaar onderzoek uit te voeren. Daarom werd in 2009 gekozen voor samenwerking. Hierdoor werd dubbel werk voorkomen en waren meer onderzoeksuren beschikbaar. In 2010 ging Primo Nh op een andere manier met het onderwerp polarisatie aan de slag. Samenwerking met Primo nh was in het kader van dit onderzoek niet meer opportuun.

### **1.1 Werkwijze**

#### *Onderzoeksvragen*

De onderzoeksvragen van vorig jaar zijn aangepast, maar in hoofdlijnen overeind gebleven:

1. In hoeverre is er sprake van radicalisering, polarisatie en discriminatie in de provincie Noord-Holland?
2. Wat voor beleid en projecten worden er ontwikkeld om polarisatie, radicalisering en discriminatie te voorkomen, dan wel tegen te gaan?
3. Zijn er voorbeelden van good practices om polarisatie, radicalisering en discriminatie te voorkomen / tegen te gaan?
4. Hebben de betrokken professionals behoefte aan ondersteuning, zo ja op welke manier?

Om een antwoord te krijgen op bovenstaande vragen is getracht zoveel mogelijk informatie te verzamelen. Informatie is verzameld door middel van:

#### *Deskresearch*

ACB Kenniscentrum is al enkele jaren bezig met de onderwerpen polarisatie, radicalisering en discriminatie. De literatuur op het gebied van polarisatie, radicalisering en discriminatie wordt door ACB Kenniscentrum bijgehouden in een digitaal kennisdossier ([www.polradis.nl](http://www.polradis.nl)). Ook zijn en worden er door ACB Kenniscentrum verschillende projecten rondom deze onderwerpen uitgevoerd. Onderzoeken en publicaties van buiten het ACB Kenniscentrum zijn opgenomen in de publicatie Radicaal, Orthodox of extremist<sup>2</sup> die in maart 2010 bij ACB Kenniscentrum is verschenen.

Deze kennisachtergrond vormt samen met de jaarverslagen van de adb's een gedegen basis bij het samenstellen van deze publicatie. Artikelen uit regionale kranten hebben we meegenomen, indien ze betrekking hadden op activiteiten of gebeurtenissen op lokaal niveau.

Er is veel kennis beschikbaar over de onderwerpen. In deze publicatie komt slechts een kleine selectie aan bod. Mensen die meer inhoudelijk in willen gaan op de onderwerpen verwijzen we naar het hiervoor genoemde Radicaal, Orthodox of extremist.

### Digitale vragen

Gemeenteambtenaren van de diensten Openbare orde en Veiligheid, Jeugd, Welzijn en/of Integratie van 36 gemeenten zijn telefonisch benaderd met het verzoek mee te werken aan de monitor 2010 Polradis door een vragenlijst in te vullen. Onder “Resultaten” is te lezen op welke wijze de selectie heeft plaatsgevonden en welke gemeenten uiteindelijk respondent zijn geweest.

Bij het telefonisch benaderen van de ambtenaren kwam het regelmatig tot een gesprek over de onderwerpen uit deze monitor. Dergelijke gesprekken leverden meer dan eens de antwoorden op de vragenlijst en vaak nog aanvullende nuttige en bruikbare informatie voor de monitor. We hebben deze gesprekken meegenomen in het verslag.

### Interviews

Met een aantal professionals zijn *face-to-face* verdiepende gesprekken gevoerd over hun visie op ontwikkelingen van polarisatie, radicalisering en discriminatie. De professionals zijn divers en werkzaam op gemeentelijk niveau, politie, jongerenwerk en maatschappelijke instellingen.

## 1.2 Begrippenkader<sup>3</sup>

Vanwege de gevoeligheid van sommige termen, vooral radicalisering en vanwege de onduidelijkheid over wat er precies met radicalisering bedoeld wordt, is het van belang om helder te krijgen welke definitie van polarisatie, radicalisering en discriminatie gebruikt wordt. In het actieplan *Polarisatie en Radicalisering 2007 - 2011* worden polarisatie en radicalisering als volgt gedefinieerd:

#### *Polarisatie*

*"is de verscherping van tegenstellingen tussen groepen in de samenleving die kan resulteren in spanningen tussen deze groepen en toename van de segregatie langs etnische en religieuze lijnen."*

Niet iedere vorm van polarisatie is even ongewenst. Er is ruimte voor tegenstellingen en onverenigbare standpunten. Polarisation kan ook positief zijn, bijvoorbeeld in debatten waarin uiteindelijk een middenweg gevonden wordt. Indien we in deze monitor spreken we over polarisatie bedoelen we ongewenste polarisatie. Het kabinet onderscheidt verschillende ‘lagen’ van ongewenste polarisatie: een negatieve *houding*, negatieve *emoties*, of negatief *gedrag*. In deze monitor maken wij dit onderscheid niet, maar alle drie de lagen worden met polarisatie bedoeld. Het gaat dus om het hele spectrum van negatieve ideeën die bevolkingsgroepen over elkaar kunnen hebben, vooroordelen, spanningen of een gevoel van dreiging, bekladding, bedreiging, vechtpartijen. Een proces van radicalisering kan worden vooraf gegaan of versterkt door vormen van ongewenste polarisatie.

#### *Radicalisering*

*"is de (toenemende) bereidheid om diep ingrijpende veranderingen in de samenleving (eventueel op ondemocratische wijze) na te streven, te ondersteunen of anderen daartoe aan te zetten."*

<sup>3</sup> Deze tekst is overgenomen uit de monitor *Polarisatie, radicalisering en discriminatie* van vorig jaar (2009) met slechts enkele aanvullingen

De AIVD voegt daar nog aan toe: “Ingrijpende veranderingen zijn ontwikkelingen die een gevaar kunnen opleveren voor de democratische rechtsorde (doel), vaak met ondemocratische methoden (middel), die afbreuk doen aan het functioneren van de democratische rechtsorde (effect).” Hans Moors en Menno Jacobs plaatsen een aantal kanttekeningen bij deze definitie van de AIVD. Zo is het volgens hen onjuist radicalisme per definitie te verbinden met bedreiging van of risico’s voor de veiligheid. Dit leidt volgens hen tot een discours waarin vijandbeelden zijn ingebakken. Om deze reden laten wij de toevoeging van de AIVD hier weg. Dat biedt ruimte aan sociaal-maatschappelijke of pedagogische perspectieven op radicalisering. Iets waar ook voor gepleit wordt in de Forumpublicatie ‘Idealen op Drift’ van Van San e.a..<sup>4</sup>

Radicalisering is een proces. Het start bij het hebben van allerlei denkbeelden, die kunnen leiden tot een verandering in houding of gedrag ten aanzien van de omgeving. In een proces van radicalisering wordt een persoon steeds standvastiger in zijn denkbeelden. In een aantal gevallen gaat men over tot een bepaalde daad, waarbij soms de wet wordt overtreden. Dit kan gaan van mishandeling van een individu tot een terroristische aanslag. Hier spreken we van extremisme. Het kan ook zijn dat men de radicalisering ‘ontgroeit’ en als het ware ‘uit het proces stapt’. Je leest dit duidelijk terug in ‘In en uit extreemrechts’ van de Anne Frankstichting.<sup>5</sup>

De denkbeelden van waaruit iemand radicaliseert hebben vaak een ideologische achtergrond. Communisme, fascisme, nazisme, maar ook religies kunnen een voedingsbodem zijn.

In deze monitor kijken we vooral naar de aanwezigheid van jongeren die radicaliseren vanuit islamitische dan wel extreemrechtse gronden.<sup>6</sup>

#### *Discriminatie*

"Onder discriminatie of discrimineren wordt verstaan elke vorm van onderscheid, elke uitsluiting, beperking of voorkeur, die ten doel heeft of ten gevolge kan hebben dat erkenning, het genot of de uitoefening op voet van gelijkheid van rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op politiek, economisch, sociaal of cultureel terrein of op andere terreinen van maatschappelijk leven, wordt teniet gedaan of aangetast."<sup>7</sup>

Of korter: discriminatie is het maken van onderscheid op grond van kenmerken die er niet toe doen (in gebruik door de ADB's)

Discriminatie wordt in dit onderzoek nadrukkelijk meegenomen, omdat het zowel voedingsbodem, als ook uitingvorm kan zijn van radicalisme en van polarisatie.

4 Van San, M. et al, Idealen op drift. Een pedagogische kijk op radicaliserende jongeren i.o. van FORUM, 2010

5 Van der Valk, I en Wagenaar, W, In en uit extreemrechts Onderdeel van de Monitor Racisme & Extremisme, Anne Frank Stichting 2010

6 Dit zijn de vormen die ook in landelijk beleid het meeste aandacht krijgen. Voor meer informatie over deze specifieke vormen van radicalisering verwijzen we u naar de publicatie Radicaal, Orthodox of Extremist en naar de website [www.polradis.nl](http://www.polradis.nl) van het ACB Kenniscentrum.

7 Artikel 90 quater van het Wetboek van Strafrecht (Sr)

### 1.3 Conclusies van 2009

Het volgende is afkomstig uit de monitor van 2009. Puntsgewijs worden de belangrijkste conclusies gerangschikt.

#### *Polarisatie*

- Jongerenwerkers en zelforganisaties signaleren een toename van spanningen tussen bevolkingsgroepen.
- ROC's worden door respondenten genoemd als broedplaats voor spanningen.
- Taalgebruik en omgangsvormen op het internet, maar ook de opkomst van de PVV worden in verband met polarisatie vaak genoemd.
- Naar aanleiding van de verkiezingswinst van de PVV tijdens de Europese Verkiezingen in juni 2009 verwacht éénderde van de allochtonen een toename van spanningen tussen bevolkingsgroepen.
- 75% van de gemeenten meent dat er geen sprake is van polarisatie tussen groepen. Tegelijkertijd geeft een meerderheid aan hier niet voldoende een beeld van te hebben.
- Specifiek beleid om polarisatie tegen te gaan is er amper; wel worden door sommige gemeenten activiteiten ontwikkeld die de ontmoeting tussen verschillende bevolkingsgroepen bevorderen.

#### *Radicalisering (het gaat om islamitisch en rechts-extremisme, dieren- en links activisme).*

- Uit eerder onderzoek (2007) blijkt dat in Kennemerland groepen jongeren rondlopen met extreemrechtse sympathieën. Naar schatting gaat het om 125 individuele gevallen.
- In 17 van de 26 gemeenten in Noord-Holland Noord was sprake van overlast door zogenaamde Lonsdale-jongeren (2007).
- Er wordt melding gemaakt van bedreiging, bekladding, vernieling, mishandeling en het verspreiden van verboden geschriften. In Haarlem, Huizen en Edam zijn moskeeën in brand gestoken, in Hilversum zijn auto's in brand gestoken door dierenactivisten. In Alkmaar is brand gesticht in een Turks verenigingsgebouw.
- Meldingen in Noord-Holland betreffen vooral extreemrechts en in enkel geval dierenactivisten.
- Interventies zijn tot nu toe nog niet nodig geweest voor moslimradicalen; die vorm van radicalisering beperkt zich tot de fase van 'interesse voor' extremistisch gedachtegoed.
- Drie gemeenten maken melding van min of meer radicaliserende groepen, het gaat hierbij om moslims (2 keer) en extreemrechtse jongeren. Deze gemeenten zijn gestart met beleidsontwikkeling en/of een verkennend onderzoek.

## Discriminatie

- Discriminatie is een hardnekkig verschijnsel. 12% van de inwoners van Noord-Holland voelt zich wel eens gediscrimineerd
- De meldingen die geregistreerd worden, vormen slechts een topje van de ijsberg.
- Jongerenwerkers signaleren een groeiende frustratie onder jongeren, die met discriminatie te maken krijgen.
- De Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorziening (WGA) verplicht sinds juli 2009 gemeenten om inwoners toegang te verlenen tot een laagdrempelige antidiscriminatievoorziening.
- Slechts drie van de 20 geënquêteerde gemeenten hebben een antidiscriminatiebeleid ontwikkeld. Wellicht verandert dit op korte termijn: gemeenten zijn per 1 juli 2009 verplicht om in elke unieke gemeente een bureau of meldpunt discriminatiezaken te faciliteren waar burgers met klachten terecht kunnen.

Dit hoofdstuk bevat een weergave van de onderzoeksresultaten zoals die in het afgelopen half jaar zijn verzameld. De resultaten van de gemeenten zijn afkomstig uit een respons van 11 ingevulde vragenlijsten, 2 diepte-interviews met gemeenteambtenaren en 7 bruikbare logboekantekeningen. Daarnaast zijn er met 2 politiefunctionarissen interviews gehouden, zijn er ook 3 interviews met jongerenwerkers gehouden en 14 sleutelfiguren geïnterviewd. Het verzamelde materiaal is zowel een aanvulling op het materiaal van vorig jaar, als ook een mogelijkheid om 2010 met 2009 te kunnen vergelijken.

Omdat de meeste respondenten aangaven niet met naam en toenaam vermeld te willen worden hebben we ervoor gekozen alle respondenten (zie bijlage) te anonimiseren.

### 2.1 Gemeenten

Vorig jaar is door Primo nh getracht om alle gemeenten in de provincie Noord-Holland te betrekken in dit onderzoek. Van de 60 gemeenten hebben er vorig jaar 53 een verzoek gekregen tot het invullen van de digitale enquête. Daarvan hebben er 20 gereageerd, een respons van bijna 38%.

Dit jaar is een selectie van alle gemeenten benaderd. Het selectiecriteria is vastgesteld op basis van onderzoek dat vanuit het Actieplan Polarisatie en Radicalisering 2007-2011 vorig jaar op landelijk niveau onderzoek is uitgevoerd, naar de voortgang van de lokale aanpak op het terrein van polarisatie en radicalisering.

In dat onderzoek<sup>8</sup> werd een enquête uitgevoerd onder burgemeesters van 441 gemeenten, waarvan er 286 reageerden. Hieruit kwam het volgende naar voren: Landelijk gezien is er in 61 gemeenten (21%) sprake van polarisatie en radicalisering; dit betreft voor 69% de grote of middelgrote gemeenten (vanaf 25.000 inwoners). Slechts 19 kleine gemeenten (<25.000 inwoners) geven aan dat polarisatie en radicalisering in hun gemeenten voorkomen; één van hen heeft een plan van aanpak om hier iets tegen te doen. Uit het onderzoek blijkt bovendien dat in de kleinere gemeenten minder zicht is op polarisatie en radicalisering dan in middelgrote of grote gemeenten.

Om deze reden hebben we ons in deze monitor voornamelijk gericht op de grote en middelgrote<sup>9</sup> gemeenten van Noord-Holland. Er zijn 4 grote gemeenten in Noord-Holland, 20 middelgrote gemeenten en 36 kleine gemeenten. Van de 4 grote hebben 3 gemeenten meegewerkt, van de 20 middelgrote hebben er 13 meegewerkt.

<sup>8</sup> Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Onderzoeksbevindingen van het onderzoek naar polarisatie en radicalisering op lokaal niveau, 2009

<sup>9</sup> De definitie van groot, middelgroot en klein komt van het CBS. Grote gemeenten hebben meer dan 100.000 inwoners. Middelgrote gemeenten hebben tussen de 25.000 en 100.000 inwoners. Kleine gemeenten hebben minder dan 25.000 inwoners.

Niet alleen omdat 36 meer dan de helft van de Noord-Hollandse gemeenten is, maar ook omdat we signalen<sup>10</sup> kregen dat juist voor mogelijke radicalisering in de richting van extreem-rechts de kleine gemeenten relevant zijn, hebben we ook 12 ad random geselecteerde kleine gemeenten betrokken in dit onderzoek. Van deze 12 gemeenten waren er 5 bereid om mee te werken.

Uiteindelijk hebben de volgende 21 gemeenten aan deze monitor meegewerkt: Amsterdam, Haarlemmermeer, Zaanstad, Alkmaar, Amstelveen, Beverwijk, Castricum, Edam-Volendam, Heerhugowaard, Hilversum, Hoorn, Langedijk, Medemblik, Purmerend, Velsen, Uithoorn/Aalsmeer<sup>11</sup>, Schagen, Graft de Rijk, Anna Paulowna, Waterland, Diemen<sup>12</sup>

## Inzicht

Om een antwoord te krijgen op de vraag of gemeenten zelf vinden dat zij de situatie voldoende in kunnen schatten, is aan de gemeenten gevraagd of zij vinden dat zij voldoende in beeld hebben of er in hun gemeente groepen zijn, die mogelijk polariseren, radicaliseren of discrimineren.

Amsterdam, Haarlemmermeer, Alkmaar, Uithoorn/ Aalsmeer, Castricum, Hilversum, Hoorn, Langedijk, Zaanstad, Amstelveen, Beverwijk, Diemen, Edam-Volendam, Medemblik, Purmerend en Velsen geven aan voldoende in beeld te hebben of er groepen bestaan die mogelijk discrimineren, radicaliseren of polariseren.

Graft de Rijk, Waterland, Anna Paulowna Heerhugowaard en Schagen geven aan dit onvoldoende in beeld te hebben.

Heeft de gemeente voldoende in beeld of er sprake is van groepen of individuen die mogelijk radicaliseren, polariseren en/ of discrimineren?		
Antwoord	Aantal	Percentage
Voldoende beeld	16	76%
Onvoldoende beeld	5	24%
Geen antwoord	0	0%

10 Van de ADB's en van een politie-beambte die zei: "Hoe verder je het achterland in gaat, hoe extremer de denkbeelden".

11 Op sommige beleidsterreinen zijn Uithoorn en Aalsmeer samengegaan. Dit geldt ook voor beleid op het gebied van polarisatie, radicalisering en discriminatie.

12 Ter vergelijking: Vorig jaar deden Castricum, Wieringermeer, Enkhuizen, Beverwijk, Koggenland, Purmerend, Haarlem, Wormerland, Schagen, Naarden, Alkmaar, Heemskerk, Wijdmeren, Waterland, Hoorn, Diemen, Medemblik, Haarlemmermeer, Bloemendaal, Hilversum en Huizen aan de monitor mee.

## Polarisatie

In de meeste gemeenten is er naar eigen zeggen geen sprake van polarisatie tussen groepen (71 %). Hierbij valt één opmerking te plaatsen. Een aantal gemeenten (4) heeft aangegeven dat er wél sprake is van verharding of zelfs polarisatie van het maatschappelijk klimaat. Echter zij beantwoorden de vraag met 'nee', omdat zij deze verharding meer in het algemeen zien en niet zozeer betrekken op groepen die in hun gemeente voorkomen.

10% van de gemeenten zegt dat er wel sprake is van polarisatie. Deze gemeenten geven aan dat zij spanningen signaleren of signaleerden tussen groepen.

Is er u in uw gemeente sprake van polarisatie tussen groepen?		
Antwoord	Aantal	Percentage
Nee	15	71%
Ja	2	10%
Geen antwoord	4	19%

## Radicalisering

Er zijn drie gemeenten die aangeven dat er groepen binnen de gemeenten zijn die radicaliseren.

Zijn er in uw gemeente groepen die radicaliseren?		
Antwoord	Aantal	Percentage
Nee	13	61%
Ja	3	15%
Geen antwoord	5	24%

Eén van deze gemeenten zegt dat er een radicaliserende groep voorkomt, maar stelt dat deze groep momenteel uit elkaar aan het vallen is. Het betreft een groep jonge moslims met verschillende etnische achtergronden. In de andere gemeente wordt activiteit vanuit extreemrechtse groeperingen vermoed. De derde gemeente noemt niet in welke richting de groepen radicaliseren.

In Noord-Holland is al langere tijd aandacht voor radicalisering richting extreemrechts. Vanuit de adb's in Noord-Holland Noord en Kennemerland is enkele jaren geleden al onderzoek gedaan naar het voorkomen van rechtsextremisme in de regio's. Daaruit bleek dat er in Kennemerland ongeveer 125 individuen met extreemrechtse ideeën rondliepen. Ook bleek dat er in 17 van de 26 gemeenten van Noord-Holland Noord sprake was van overlast door zogenaamde Lonsdale-jongeren. Volgens het onderzoek zou het in totaal gaan om tussen de 65 en 215 jongeren.<sup>13</sup>

<sup>13</sup> Bureau Discriminatiezaken Kennemerland, Rechts, rechtser, extreemrechts? 2007 en M. Cornelissen (red.), Lokale aanpak van extreem-rechts in Noord-Holland Noord, Art 1. Bureau Discriminatiezaken Noord-Holland Noord

Dit jaar kregen we signalen, o.a. vanuit de adb's en de Anne Frank Stichting, dat extreemrechts als georganiseerde stroming aan het afbrokkelen is. De AIVD zegt er in haar jaarverslag (2009) het volgende over: *“Wat op lokaal niveau nog vaak ten onrechte wordt gezien als uitingen van groeiend rechts-extremisme, blijkt in de praktijk veeleer een jongerenproblematiek met openbare-ordeaspecten te zijn. Het enige jaren geleden actuele fenomeen ‘Lonsdale-jongeren’ wordt tegenwoordig nauwelijks meer waargenomen. Deze trend is uitgedoofd en de jongeren die zich daarmee bezighielden zijn hem ontgroeid (‘ageing out’). Er zijn geen aanwijzingen dat zij zijn doorgeradicaliseerd of zich hebben aangesloten bij de gekende extreemrechtse of rechts-extremistische groeperingen en bewegingen.”*<sup>14</sup>

Misschien is extreem-rechts minder georganiseerd, misschien betreft het andere personen dan enkele jaren geleden en ook worden uitingen van extreemrechts tegenwoordig mogelijk op een andere manier geïnterpreteerd. Maar wij constateren op basis van interviews voor deze monitor en onderzoek in de Zaanstreek, dat extreem-rechtse individuen of groepjes in ieder geval niet geheel verdwenen zijn uit de provincie Noord-Holland.

In 2009 heeft Discriminatiebureau Zaanstreek Waterland de omvang van extreem-rechts en de mate van radicalisering in de Zaanstreek onder de loep genomen<sup>15</sup>. Conclusie is dat er geen georganiseerde stromingen actief zijn. Ook profileren Zaankanters zich op individueel niveau nauwelijks als extreemrechts. Toch hebben op het internet een aantal Zaankanters uitingen gedaan die als discriminerend, nationalistisch of anderzijds intolerant zijn aan te merken. De politie Zaanstreek-Waterland maakt een schatting van 35 personen die bij hen bekend staan als actieve rechts-extremisten. Straathoekwerk Zaanstad-Midden, Jongerenwerk Assendelft en Jongerenwerk Krommenie komen samen ook op een dergelijk aantal. Blijvende aandacht voor individuen en/of groepen met extreemrechtse gedachten lijkt noodzakelijk.

## Discriminatie

Twee gemeenten geven aan dat er in hun gemeente groepen zijn die discrimineren. De grote meerderheid van de gemeenten geeft aan dat discriminatie door groepen niet voorkomt. Dit wil niet zeggen dat discriminatie op individuele basis niet voorkomt. Verderop in deze publicatie meer over discriminatie van/door individuen.

Zijn er in uw gemeente groepen die discrimineren?		
Antwoord	Aantal	Percentage
Nee	14	66%
Ja	2	10%
Geen antwoord	5	24%

<sup>14</sup> [http://www.jaarverslag.aivd.nl/downloads/Jaarverslag\\_2009\\_AIVD.pdf#page=24](http://www.jaarverslag.aivd.nl/downloads/Jaarverslag_2009_AIVD.pdf#page=24)

<sup>15</sup> Bureau Discriminatiezaken Zaanstreek/Waterland, 'Wij zijn geen racisten....' Een onderzoek naar extreem rechtse jongeren in de Zaanstreek, 2009

## Beleid

In een beperkt aantal gemeenten is sprake van specifiek beleid of initiatief op het gebied van polarisatie, radicalisering en discriminatie.

### *Discriminatie.*

De Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen (WGA) verplicht gemeenten om een eigen voorziening te treffen waar inwoners melding kunnen maken van discriminatie en waar registratie plaatsvindt. Alle gemeenten in Noord-Holland hebben ervoor gekozen zich aan te sluiten bij een van de vijf bestaande adb's. In de 0-meting werd de verwachting uitgesproken dat de verplichting van de nieuwe wetgeving mogelijk bij zou dragen aan bewustwording over discriminatie onder gemeenten. Wij stellen vast dat dit voor een aantal gemeenten zeker het geval is. Zeker vier gemeenten noemen de nieuwe wetgeving nadrukkelijk als beleidsinstrument om discriminatie hoger op de politieke agenda te krijgen. Echter wij merken aan de andere kant dat gemeenten, eenmaal voldaan aan de wet, deze wet ook gebruiken als excuus om verder niets méér te doen.

De adb's, waarmee in dit onderzoek is samengewerkt zien deze ontwikkeling in beide richtingen ook. Alle gemeenten worden nu gedwongen om 'iets' met discriminatie te doen, dat is positief. Echter, de meldpunten worden vooral ingericht voor klachtregistratie en minder voor advies, onderzoek of voorlichting. Alleen als gemeenten bereid zijn (financieel) extra bij te dragen, zijn deze bureaus in staat zich bezig te houden met bredere vraagstukken rond discriminatie, zoals polarisatie en/of radicalisering. Eén vertegenwoordiger van een van de adb's zei hierover:

*“Er zijn gemeenten die nadenken over andere manieren om aan de wet te voldoen, bijvoorbeeld door het in dienst nemen van een zzp'er, in plaats van aan te sluiten bij de bestaande voorzieningen. En een wethouder uit [...] wil niet betalen voor de 'extra's' en heeft aangegeven daar volgend jaar mee op te houden”.*

## Polarisatie en radicalisering

Er is in Noord-Hollandse gemeenten, enkele uitzonderingen daargelaten, geen specifiek beleid dat zich richt op polarisatie of radicalisering. Enkele gemeenten waar radicalisering en polarisatie wel op de politieke agenda staat, zijn:

- Zaanstad heeft onderzoek laten uitvoeren door Bureau Discriminatiezaken Zaanstreek/Waterland, om beter in kaart te krijgen in hoeverre er sprake is van extreemrechtse groepen of individuen. Tevens heeft de gemeente geld vrij gemaakt voor een training aan docenten over het herkennen van radicalisering.
- Haarlemmermeer heeft namens de 10 gemeenten in Kennemerland onderzoek laten uitvoeren door het COT naar het mogelijk voorkomen van radicalisering in Kennemerland. Aanleiding was o.a. het verstoren van een raadsvergadering door de werkgroep Stop Deportaties eind november vorig jaar. Het COT-onderzoek is al een paar maanden klaar, maar moet nog door de 10 gemeenten formeel worden goedgekeurd en is nog niet openbaar. Een ambtenaar van de gemeente Haarlemmermeer laat desgevraagd weten dat er geen schokkende dingen in het onderzoek naar voren komen, er is volgens hem 'slechts' sprake van incidenten en niet van structurele problemen. Een structurele aanpak specifiek tegen radicalisering of polarisatie zal hoogstwaarschijnlijk uitblijven.
- In Noord-Holland Noord werkt het programmabureau Integrale Veiligheid in Alkmaar namens de 26 gemeenten aan een scan, die processen van radicalisering en polarisatie inzichtelijk moet gaan maken én houden. De scan is een jaarlijks terugkerende vragenlijst die ingevuld wordt door sleutelfiguren. Naast de scan wordt in het project middels training en voorlichting gewerkt aan gerichte informatie- en kennisoverdracht over de onderwerpen radicalisering en polarisatie.

### Algemeen beleid

Wanneer gemeenten niet expliciet beleid hebben geformuleerd om polarisatie en radicalisering tegen te gaan, betekent het nog niet dat ze niets ondernemen om dergelijke processen te voorkomen of af te remmen. In veel gemeenten wordt preventief beleid ontwikkeld om dergelijke processen tegen te gaan, maar dan onder een andere noemer, bijvoorbeeld die van welzijnsbeleid, jeugd- en/of jongerenbeleid, veiligheidsbeleid, integratiebeleid of het bevorderen van leefbaarheid en sociale cohesie. In de woorden van een ambtenaar: *"We hebben geen beleid dat als primaire doelstelling heeft om polarisatie te voorkomen. Met andere woorden: het bestrijden van overlast is "gewoon" het bestrijden van overlast en het aanpakken van schooluitval is "gewoon" het aanpakken van schooluitval. Maar het kan best zijn dat dit beleid het voorkomen of zelfs tegengaan van polarisatie als positief bijeffect heeft."*

Preventief beleid ten aanzien van polarisatie, radicalisering en discriminatie wordt expliciet genoemd, o.a. door Alkmaar, Uithoorn/Aalsmeer, Castricum, Hilversum, Hoorn, Langedijk, Zaanstad en Anna Paulowna. Welzijnswerk, met name jongerenwerk en opbouwwerk worden genoemd als belangrijke instrumenten voor de uitvoering van dat beleid. Maar ook de oprichting van netwerken wordt genoemd, of een denktank.

Hierbij een overzicht van enkele activiteiten in gemeenten die vallen onder algemene beleidsformuleringen, maar die mogelijk ook kunnen bijdragen aan het voorkomen van polarisatie en radicalisering. Onderstaand lijstje is incompleet, maar geeft wel een beeld van de activiteiten die provinciebreed worden uitgevoerd.

- Uithoorn liet een onderzoek uitvoeren door het Verwey Jonker Instituut: Thuis in Uithoorn. De gemeente wilde er middels dit onderzoek achterkomen hoe het met de integratie gesteld was van (Nederlands-)Indische, Marokkaanse en Poolse inwoners van Uithoorn. Vooral wilde de gemeente achter behoeften komen van deze groepen, zodat de gemeente haar beleid hierop mogelijk kon aanpassen.
- Purmerend wil de jongerenontmoeting beter structureren en kiest voor een extra JOP (jongerenontmoetingsplek) in elke wijk. Ook in Obdam is een nieuwe ontmoetingsplek voor jongeren gecreëerd, overigens mede als oplossing van jongerenoverlast.<sup>16</sup> En ook in Den Helder was overlast van jongeren reden om een nieuw jongerencentrum te openen.
- In Harenkarspel, Den Helder, Hilversum en nog meer gemeenten worden al dan niet op vrijwillige basis allerlei coachingsprojecten opgezet. Bedoeling van de coaching is jongeren een steuntje in de rug te geven. Het kan gaan om huiswerkbegeleiding, maar bijvoorbeeld ook om meer structuur aan te brengen in de dagelijkse gang van zaken.
- Alkmaar/Noord-Holland Noord voert met succes het Actieplan Jeugdwerkgelegenheid uit om jongeren aan het werk te houden<sup>17</sup>
- Enkhuizen voerde onderzoek uit naar de behoeften van meiden. Eén van die behoeften was het organiseren van meidenbijeenkomsten. Het jongerenwerk is daarop het project Girlicious gestart<sup>18</sup>
- Heemskerk stelde in 2009 een fulltime ambulant jongerenwerker aan, omdat er sprake was van vernielingen en overlast door jongeren. In de driehoek politie-gemeente-jongerenwerk werd men het er over eens een grotere rol toe te kennen aan het jongerenwerk dat meer activiteiten zou kunnen ontplooiën om jongeren op een positieve manier te activeren en contacten op kan gaan bouwen met overlastgevende groepen.
- 7.620 jongeren in West-Friesland deden mee aan een onderzoek geïnitieerd door de West Friese gemeenten. Zij wilden erachter komen hoe het met de jeugd gaat en wat hun wensen zijn. Het beeld dat uit het onderzoek naar voren kwam was positief: het gaat over het algemeen goed met de West Friese jeugd. Enkele behoeften werden ook geformuleerd, onder andere: meer ontmoetingsplekken, meer recreatieve voorzieningen, betere uitgaansgelegenheden.
- Ook de provincie Noord-Holland houdt zich bezig met de staat van de jeugd. Afgelopen jaar introduceerde zij een speciale website met feiten en achtergronden over de positie van de jeugd in Noord-Holland. Met de meeste jongeren in Noord-Holland gaat het goed. Een aantal jongeren heeft in onderzoek aangegeven zich het meest zorgen te maken over cultuurverschillen tussen de verschillende groepen Nederlanders.<sup>19</sup>
- Een aantal gemeenten in de Kop van Noord-Holland en West Friesland trekken (gezamenlijk) op tegen overmatig alcohol- en drugsgebruik onder jongeren. Getroffen maatregelen zijn onder andere bewustwordingscampagnes, aanpassing van de horeca openingstijden, het ter discussie stellen van de minimumleeftijd waarop jongeren alcohol kunnen verkrijgen en het bieden van de mogelijkheid aan jongeren om een 'Alcohol NEE-contract' te tekenen.
- In Beverwijk verhuisde een moskee naar een andere bestemming binnen de gemeente. Bij het bekend worden van die plannen ontstond er protest in de buurt waar de moskee zou komen. De wijkcoördinator heeft het hele proces begeleid, met alle betrokkenen contacten onderhouden en gezorgd voor een voorspoedige verhuizing.

16 <http://jeugd-nh.nl/nieuws/155-veiligheid/1223-jongeren-obdam-blij-met-ontmoetingsplek>

17 <http://jeugd-nh.nl/nieuws/54-jeugd beleid/1243-gemeenten-noord-holland-noord-houden-veel-jongeren-aan-het-werk->

18 <http://jeugd-nh.nl/nieuws/154-jongerenwerk/1099-girlicious-activiteiten-voor-meiden-uit-enkhuizen>

19 <http://jeugd-nh.nl/nieuws/54-jeugd beleid/1025-de-staat-van-de-noord-hollandse-jeugd>

- In Purmerend signaleerde de gemeente enige jaren geleden een groep Lonsdalers die voor problemen zorgde. De gemeente startte daarop een netwerk waarin vertegenwoordigers zaten van het jongerenwerk, discriminatiebureau, moskee en andere relevante partijen. Het probleem is volgens de gemeente opgelost. De gemeente heeft afgelopen zomer besloten te stoppen met het in stand houden van het netwerk.

### Het belang van de jeugd

Op gemeentelijk (en de provinciaal) niveau gebeurt er duidelijk van alles op het gebied van jeugd. Gemeenten proberen in hun beleid steeds meer rekening te houden met de wensen en behoeften van de lokale jeugd. Zij werden hiertoe gestimuleerd door het programmaministerie voor Jeugd en Gezin van het kabinet Balkenende IV, dat streefde naar een vorm van inspraak voor jongeren in elke gemeente (de zogenaamde 'Jeugdparticipatie'). In een onderzoek van het Verwey-Jonker instituut en Stichting Alexander (2009) naar de staat van jeugdparticipatie geeft 70% van de gemeenten aan behoeftes van de jeugd te achterhalen via persoonlijk contact met de jongeren. Ongeveer de helft van de gemeenten bezoekt wijk- en jongerencentra, spreekt met groepen jongerenvertegenwoordigers (bijvoorbeeld een jongerenraad), en organiseert panels of debatten. Veertig procent van de gemeenten noemt ook nog andere middelen, bijvoorbeeld via jongerenwerk, onderwijs, projecten op scholen en websites. Het rapport concludeert dat, ondanks al deze initiatieven, de jeugdparticipatie als beleidsdoelstelling en daarmee de inspraak van jongeren op beleid, nog in de kinderschoenen staat.

### Voorlopige conclusies gemeenten

Uit de voor dit onderzoek verzamelde resultaten kunnen we opmaken dat volgens de respondenten polarisatie, radicalisering en discriminatie door groepen slechts in een enkel geval wordt gesignaleerd. Twee gemeenten hebben te maken met polarisatie, drie met radicalisering. Twee gemeenten geven aan dat er groepen zijn met een discriminerend karakter.

Bij het bespreken van de onderwerpen polarisatie, radicalisering en discriminatie stuitte wij bij gemeenten op weerstand. De thema's hebben in slechts een aantal gemeenten prioriteit. Dit heeft niet perse te maken met onwil, maar ook met capaciteit, met de gevoeligheid van de thema's en de mogelijkheden en bevoegdheden van gemeenten om er iets tegen te ondernemen. In een beperkt aantal gemeenten en/of regio's is het onderwerp geagendeerd en is of wordt onderzoek verricht naar de mate waarin het probleem voorkomt in het betreffende gebied.

Er is beleidsmatig wel veel te doen op het gebied van de jeugd. Gemeenten hebben te maken met hangjongeren en met overlast. Zij proberen te voldoen aan de behoefte van jongeren aan vermaak, aan werk, aan ontmoetingsplekken. In West Friesland en de Kop van Noord-Holland zijn gemeenten druk met het bestrijden van overmatig alcohol- (en drugs)gebruik onder jongeren.

Beleid dat bijvoorbeeld gericht is op de maatschappelijke participatie van jongeren, op sociale cohesie, veiligheidsbeleid, op integratie en het tegengaan van allerlei vormen van overlast, kan indirect ook bijdragen aan het voorkomen van polarisatie en radicalisering.

## 2.2 Jongerenwerk

Voor de monitor 2010 is met drie jongerenwerkers gesproken uit Haarlemmermeer, Weesp en Amsterdam. Er zijn diepte-interviews gehouden om te achterhalen wat hun visie is op de aanpak van polarisatie, radicalisering en discriminatie. De interviews duurden tussen de drie kwartier en 2 uur. Onderstaande vragen zijn aan bod gekomen in de interviews. De antwoorden vormen een bundeling van fragmenten uit de interviews.

In hoeverre is er sprake van groepen of individuen die mogelijk polariseren, radicaliseren en/ of discrimineren?

### *Polarisatie.*

*“Er is in de gemeente een tegenstelling tussen Marokkaanse jeugd en Nederlandse jeugd. Die tegenstelling wordt steeds sterker” En ook: “De tegenstellingen lopen door in het onderwijs. Het is een complex geheel waarin intimidatie een belangrijk element is. Er volgt nu een aanpak voor Marokkaanse jeugd, die ten koste gaat van de inzet op de andere jeugd en jeugdvoorzieningen in zijn algemeenheid. Hieraan kleven gevaren van polarisatie.”*

Polarisatie is een subjectief begrip. Wat voor de een polarisatie is, is voor de ander ‘gewoon een vechtpartij’. We zien dit terug in de antwoorden van de jongerenwerkers. Op de vraag of er polarisatie bestaat tussen groepen, reageren zij verschillend. Twee jongerenwerkers zeggen dat ze polarisatie signaleren. Bovenstaande citaten zijn van hen afkomstig. De derde jongerenwerker definieert polarisatie, soms op grond van vergelijkbare observaties, niet als zodanig.

### *Radicalisering.*

*Jongerenwerkers in Amsterdam, Weesp en Haarlemmermeer geven aan te weten waar radicale groepen zich bevinden. Bij het jongerenwerk in Haarlemmermeer/Zwanenburg is de aanwezigheid bekend van een groep met rechts-extremistische ideeën bekend onder de naam Blood and Honour. Daar zijn ook sporadisch contacten mee. Hoewel: “Gedachten worden niet gedeeld via georganiseerd verband, maar in huiskamers”*

Van radicaliserende moslims zeggen alle jongerenwerkers dat zij met hen niet in contact zijn en ook niet snel zullen komen.

*“We hebben wel eens jongeren gehad die tegen het hoogtepunt van radicalisering zaten en bezig waren met “afbouwen” en op zoek waren naar werk, scholing en kennismaking met andere mensen. Maar sterk geradicaliseerde jongeren op het hoogtepunt van hun denken zullen zich niet mengen in gezelschappen die divers zijn. Vanuit mijn observatie zie ik dat die jongeren zich alleen mengen met geestverwanten en zich niet in het reguliere jongerencircuit mengen”.*

Eén jongerenwerker noemt een oorzaak van de radicale ideeën die jongeren soms hebben: *“Vooral tieners zijn vrij open over de oorsprong van hun opvattingen. Tieners geven aan dat zij het van huis mee krijgen”*.

#### *Discriminatie.*

Openlijke discriminatie komen de jongerenwerkers niet veel tegen. Af en toe een uitspraak, dat wel. Maar dat is ook vaak stoerdoenerij. Soms zijn er ook daden: *“Recent is vlakbij een jongerenontmoetingsplaats in het gras een hakenkruis gereden door een scooter.”*

De jongerenwerkers hebben allemaal wel contact met jongeren die zich om verschillende redenen buitengesloten of gediscrimineerd voelen. Vooral Marokkaanse jongeren lijken hiermee te maken te hebben. *“Wij zien verharding van denkbeelden, met name gericht tegen Marokkanen”*.

### **Projecten binnen het jongerenwerk**

Op de vraag of jongerenwerkers bekend zijn met beleid of activiteiten op het gebied van polarisatie, radicalisering en discriminatie wordt verschillend gereageerd. Eén jongerenwerker stelt: *“Als jongerenwerker heb je een aantal doelstellingen. Eén doelstelling is om jongeren te ondersteunen bij hun groei naar volwassenheid. Als je dat goed doet, ben je al bezig met preventie van radicalisering. Verder geef je ze handvatten voor de invulling van hun vrije tijd en probeer je tolerantie tussen jongeren en de maatschappij en jongeren onderling te bevorderen. Dat werkt allemaal positief”*.

Het jongerenwerk in Amsterdam en Haarlemmermeer is bekend met gemeentelijk beleid, het welzijnswerk is uitvoerder van dat beleid. De andere respondent geeft aan niet te weten wat het precieze beleid is.

De projecten en activiteiten van het jongerenwerk op dit terrein liggen bijna allemaal op het vlak van voorlichting en bewustwording. Hierbij wordt samengewerkt met o.a. de gemeente, met antidiscriminatiebureaus en opbouwwerk.

Amsterdam kent ook een breed netwerk van samenwerking. Jongerencentrum Argan werkt onder andere samen met Horeca Nederland aan het transparant maken van het deurselektie bij het uitgaansleven. Zo is er de SMS actie<sup>20</sup> ontwikkeld voor het geweigerd worden bij het uitgaansleven. Een Amsterdamse jongerenwerker:

*“Een actie waarbij jongeren via sms discriminatie kunnen melden. De actie is bedoeld voor het uitgaansleven en bedoeld om discriminatie tegen te gaan. Jongeren die geweigerd worden bij het uitgaansleven hebben niet alleen geen leuke avond, ze voelen zich ook in hun integriteit aangetast.”*

### **Ondersteuning voor het tegengaan van polarisatie, radicalisering en discriminatie.**

Op de vraag *“Zou u graag met de onderwerpen aan de slag willen? Hoe? Welke ondersteuning heeft u hierbij nodig?”*, werd door alle jongerenwerkers positief gereageerd. Eén jongerenwerker zegt: *“Het is een goede zaak om er mee aan de slag te gaan. Allereerst is er een gemeentelijke regie noodzakelijk en kennis van zaken. Daarnaast moeten er uren vrijgemaakt worden en zou een gemeente mensen met expertise en kennis van de lokale situatie om tafel moeten brengen”*.

<sup>20</sup> Gemeente Amsterdam lanceerde in 2009 i.s.m. met o.a. jongerencentrum Argan de SMS alert: Geweigerd? SMS KLACHT (spatie) 020 naar 3669

Ook een andere jongerenwerker vindt een netwerk belangrijk: *“Belangrijk is een breed front aan kennis; van scholen tot politie en welzijnswerk. Daarnaast zal er goed gekeken moeten worden naar het huidige algemene jeugdbeleid en hoe dit staat ten opzichte van polarisatie in de samenleving. Extra kennis van landelijke projecten/aanpak is handig om te hebben”.*

Ook wanneer al gewerkt wordt aan het tegengaan van polarisatie, radicalisering of discriminatie is behoefte aan concrete ondersteuning. *“Ja er is ondersteuning nodig bij het ontwikkelen van voorlichtingsmateriaal dat een individu en niet een groep aanspreekt en waarbij niet met het vingertje gewezen wordt”.*

Eén jongerenwerker geeft aan niet goed te weten hoe hij jongeren op een verstandige manier iets kan leren over de rol van en de omgang met de media. Volgens hem raken jongeren soms gefrustreerd als zij iets lezen wat in hun visie niet op waarheid berust en dat bijvoorbeeld gaat over jongeren. *“Het is in hun ogen bijna altijd negatief, dan gaat het weer over hangjongeren of overlast of zo.”*

### Voorlopige conclusies jongerenwerk

In 2009 waren jongerenwerkers negatief over de ontwikkelingen op het gebied van polarisatie, radicalisering en discriminatie. Zij observeerden in hun dagelijks werk verharding en toenemende frustratie onder jongeren. Deze situatie is in 2010 niet gewijzigd. Alle respondenten signaleren discriminatoire uitingen, (verbaal) geweld en/of handelingen. De tegenstellingen worden het meest gesignaleerd tussen Marokkaanse jongeren en autochtone jongeren.

Jongeren met radicale islamitische ideeën zijn niet in beeld bij het jongerenwerk en/of komen niet in het reguliere circuit van het jongerenwerk. Het jongerenwerk in Haarlemmermeer/Zwanenburg heeft wel contact met jongeren met sympathieën voor extreemrechtse ideeën. Maar ook deze jongeren blijven vooral in ‘eigen kring’.

De meeste respondenten spreken over ‘verharding van de samenleving’, verwijzen naar het groepsgedrag van jongeren, maar ook naar het maatschappelijk harde klimaat jegens jongeren.

Een deel van de jongerenwerkers signaleert dat maatschappelijke problemen van jongeren onterecht worden vertaald naar tegenstellingen tussen Islam en de Nederlandse samenleving.

Daar waar de gemeenten beleid hebben, is de uitvoering ervan vaak terug te vinden bij de praktijk van het jongerenwerk. Daarnaast zijn er specifieke projecten binnen het jongerenwerk, voornamelijk gericht op voorlichting, training en debat. De behoefte aan concrete ondersteuning is aanwezig bij alle jongerenwerkers. Dit betreft hulp bij het opzetten van projecten tot aan het ontwikkelen van nieuwe aansprekende vormen. Een aantal keer is genoemd dat jongerenwerker onderdeel willen zijn (of blijven) van een gemeentelijk netwerk, waarin meerdere partijen hun kennis met elkaar delen.

## 2.3 Zelforganisaties en sleutelfiguren

Voor deze monitor heeft ACB Kenniscentrum 14 zelforganisaties<sup>21</sup> met een diverse achtergrond gesproken. De respondenten noemen we sleutelfiguren. Onderstaande is een weergave van fragmenten uit de diepte-interviews met hen.

### Signalering van polarisatie, radicalisering en discriminatie

#### *Polarisatie*

Polarisatie bestaat, aldus een meerderheid van de respondenten. Een typisch voorbeeld is het volgende citaat: *“Wij hebben last van overlastgevende jongeren, in dit geval zijn de meeste van Marokkaanse afkomst. Dat irriteert autochtonen. Maar het effect is dat autochtonen veel vooroordelen krijgen tegen alle Marokkaanse jongeren. Die voelen zich op hun beurt oneerlijk behandeld. Zo ontstaat langzaam de tweedeling.”*

Een ander, vergelijkbaar voorbeeld: *“Er zijn veel Marokkaanse meiden, die te maken hebben met discriminatie rondom hun hoofddoek. Om die reden zoeken ze vooral elkaar op en zoeken geen aansluiting bij Nederlandse vrouwen. Dat werkt tweedeling in de hand”*

#### *Radicalisering*

Slechts een aantal sleutelfiguren zeggen wel radicalisering te zien. Eén organisatie organiseerde een project voor de islamitische achterban, ‘moslim zijn in de 21<sup>ste</sup> eeuw’. *“Dat project had als doel om moslims te laten zien hoe je je als moslim staande kan houden in deze soms verwarrende tijden”*. Een sleutelfiguur zegt wel veel gefrustreerde moslims te kennen, die vatbaar zijn voor radicalisering. Zij zijn echter (nog) niet radicaal, volgens hem. Weer een ander stelt dat moskeeën in Nederland niet weten hoe zij om moeten gaan met radicaal gedrag. Deze persoon stelt dat moskeebesturen vaak veel te tolerant zijn ten aanzien van radicale personen. *“Zij laten hen binnen in de moskee, maar moeten vervolgens toezien hoe deze personen anderen gaan aanspreken op hun geloof. En dan durven ze de politie niet te bellen.”*

Impliciet geven een aantal respondenten aan wel radicale moslims te kennen. Over het algemeen stellen zij ver te willen blijven van dergelijke types en veroordelen zij hen. Immers, zij bezorgen de hele moslimgemeenschap een slechte naam. Ook maken zij zich zorgen: *“Wat moet ik doen, als mijn zoon straks onder invloed van zo iemand raakt?”*

#### *Discriminatie*

Een groot aantal sleutelfiguren signaleert (dagelijks) uitsluiting en discriminatie van leden uit de achterban of heeft hier zelf mee te maken. Een aantal voorbeelden:

*“Elke week komen er klachten binnen van mensen die zich bij de gezond- en welzijnsorganisatie niet serieus genomen of zelfs buitengesloten voelen”*

21 Zie de bijlage voor welke organisaties dit zijn en waar deze zich bevinden

*“Op een multiculturele dagactiviteit was een Nederlandse dame boos dat de Turkse ouderen Turks spraken; zij vond dat er Nederlands gepraat moest worden”*

*“We horen veel te vaak gevallen van discriminatie op de arbeidsmarkt. Allochtonen vinden eerst minder snel een stageplek en als ze dan zijn afgestudeerd minder snel een baan dan autochtonen. Dat is gewoon zo. Heel erg.”*

De meeste respondenten benoemen discriminatie op de arbeidsmarkt als één van de grootste oorzaken én gevolgen van polarisatie. Door enkele sleutelfiguren wordt expliciet aandacht gevraagd voor vrouwen en meisjes met een hoofddoek die niet makkelijk aan een baan kunnen komen.

### **Sentiment**

Een aantal respondenten maakt duidelijk dat gevoelens die gepaard gaan met uitsluiting en discriminatie tweedeling en soms isolatie tot gevolg hebben. Vervolgens leidt dit weer tot nog meer discriminatie, verdergaande polarisatie en in een enkel geval tot radicalisering. *“Ik woon in een achterstandswijk waar veel onderscheid is tussen autochtone en allochtone voorzieningen, zoals zwarte en witte scholen. Maar ook sommige buurtactiviteiten zijn te duur voor de arme bewoners en bijvoorbeeld de gezondheidszorg is niet even goed toegankelijk voor allochtone bewoners. Er heeft hier geen openlijke raciale botsing tussen de bewonersgroepen plaats gevonden, maar soms lijkt het alsof deze toch bestaat”*.

Een flink aantal respondenten (8) geeft aan bij hun achterban onrust en angst voor de toekomst waar te nemen. Zij ervaren het huidige maatschappelijke klimaat als (zeer) zorgelijk:

*“Mensen uit mijn achterban hebben angst en vinden het onrustig en onveilig hoe het nu in Nederland gaat”* En ook: *“Daarnaast is er steeds meer angst voor een toenemende tweedeling in de samenleving. Moeten we straks weg uit dit land?”*

### **Voorlopige conclusies zelforganisaties**

Het overgrote deel van de respondenten signaleert polarisatie, radicalisering en discriminatie. Polarisation wordt vooral genoemd in de zin van tegenstellingen tussen Marokkaanse (of allochtone) jongeren en buurtbewoners en/of autochtone jongeren. Polarisation wordt als een groot probleem gezien, omdat het een wij-zij-denken creëert en versterkt. Mensen zijn bang voor dit wij-zij denken en voelen zich er onveilig door.

Radicalisering bij moslims wordt door een aantal respondenten wel onderkend. Het is de vraag wat er aan gedaan kan worden. Een organisatie zegt te werken aan de weerbaarheid van moslims. Een andere sleutelfiguur stelt dat moskeeën nog niet goed weten hoe om te gaan met radicale figuren. Discriminatie komt veel voor en is voor een aantal mensen een dagelijks obstakel. Discriminatie op de arbeidsmarkt is het meest problematisch. Vrouwen met een hoofddoek worden in dat verband nadrukkelijk genoemd.

Discriminatie op de arbeidsmarkt en andere vormen van (een gevoel van) uitsluiting hebben méér tot gevolg dan alleen ‘geen baan’. Het leidt tot een sterk gevoel van afwijzing door de samenleving. Volgens 8 sleutelfiguren leeft een deel van hun achterban met gevoelens van frustratie, angst, onveiligheid en onzekerheid over het huidige maatschappelijke klimaat en de toekomst.

## 2.4 Politie

In het kader van deze monitor zijn twee politiebeambten geïnterviewd, één uit Hilversum en één uit Noord-Holland Noord. Samen met de resultaten van vorig jaar geeft het een indruk van de aanpak van polarisatie, radicalisering en discriminatie van de politie. Hieronder een uiteenzetting van (nieuwe) opvallende impressies die naar voren komen uit de interviews.

### *Voorkomen van polarisatie, radicalisering en discriminatie*

Alle extreme groeperingen komen voor in Noord-Holland. Van links, dierenactivistisch tot rechts en islamitisch. Volgens één van de respondenten zullen dergelijke groeperingen zich de komende jaren meer gaan profileren en mogelijk radicaliseren. Dit komt volgens de respondent door de toename aan harde uitspraken, uitsluiting, gevoel van machteloosheid en frustratie. *“Het is de stille woede, die misschien een keer naar buiten zal komen.”*

De groepen of individuen zijn meestal wel in beeld bij de politie. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van de Beke-methode die jongerengroepen indeelt in categorieën (hinderlijk, overlastgevend of crimineel). Deze methode werkt effectief om jongerengroepen in beeld te krijgen en te houden en te weten wat er speelt. De aanpak ten aanzien van deze groepen kan aangepast worden naarmate een groep van ‘label’ verandert. Radicalisering is geen onderwerp in de vragenlijst die het label bepaalt. Toch is radicalisering een onderwerp dat bij de politie steeds meer in het systeem zit. De aandacht voor het onderwerp is groot en wordt bijvoorbeeld opgenomen in trainingsmodules voor agenten.

Radicale groepen worden gesignaleerd door de RID (Regionale Inlichtingen Dienst). Radicale groepen of individuen vallen in principe onder hun verantwoordelijkheid. De RID overlegt met gemeenten en de AIVD.

In Hilversum zijn elk jaar wel incidenten. In één café vinden wel eens bijeenkomsten plaats van rechtse groeperingen. In diezelfde straat staat een Turkse moskee. Dit geeft soms problemen.

Dierenactivisten verstoren regelmatig het circus. Ze bevrijden de dieren uit hun kooien, of doen pogingen hiertoe. De respondent zegt er nog het volgende over:

*“Bijeenkomsten van extreme clubs vinden op één plek plaats, maar ze zijn bijna nooit lokaal. Bezoekers komen uit het hele land, soms zelfs uit het buitenland. Dus het is niet zo zinvol om te denken dat als ergens iets plaatsvindt, daar ook de radicalisering is.”*

In verschillende plaatsen vinden radicale types elkaar in ontmoetingen achter gesloten deuren, veelal in huiskamerbijeenkomsten. Ook gebeurt er veel op het internet, bijvoorbeeld via chat of Skype. Vooral het internet wordt genoemd als een gebied waar het de politie nog aan kennis ontbeert. *“We hebben niet altijd zicht en grip op wat zich daar allemaal afspeelt”.*

### *Beleid, behoeftes*

De politie-organisatie heeft over het algemeen nog altijd een achterstand in kennis op het gebied van diversiteit en discriminatie. Deze situatie is niet zo snel op te lossen. Toch gebeurt er een heleboel. Discriminatie is al een aantal jaar speerpunt van beleid. Alle politiebeambten moeten een tweedaagse cursus volgen over discriminatie om meer achtergrondinformatie te krijgen.

Toch staat discriminatie nog niet hoog genoeg op de agenda, volgens een respondent. Het staat wel op papier, maar het is nog onvoldoende doorgedrongen tot de werkvloer.

Een respondent stelt dat de aandacht voor diversiteit en discriminatie niet mag verslappen. Er is behoefte aan meer scholing over deze onderwerpen. Nog niet iedere politiebeambte is voldoende bekwaam om met verschillende doelgroepen om te gaan.

### *Discriminatie door de politie*

Volgens een respondent reageert de politie niet altijd even goed op zaken die aan discriminatie gerelateerd zijn. Er bestaat een grote kloof tussen burgers en de politie. Die kloof is er volgens de respondent enerzijds omdat de politie simpelweg tekorten heeft, waardoor niet meer alle taken worden uitgevoerd of voldoende aandacht krijgen. Anderzijds is de burgermaatschappij steeds veeleisender geworden. Dat knelt. De respondenten signaleren des te meer onbegrip vanuit de allochtone gemeenschap. Daar is weinig vertrouwen in de politie. *“Het is niet altijd terecht, maar soms wel.”*

Twee voorbeelden die werden genoemd door één van de respondenten en die beschrijven waarom allochtonen niet altijd vertrouwen in de politie hebben:

- In Huizen is er een jongen gediscrimineerd door de uitsmijter van een uitgaansgelegenheid. Die jongen is naar de politie gegaan. De politie geloofde het verhaal van de uitsmijter en niet dat van de jongen.

- Een man heeft twee zonen, een blanke jongen en een (geadopteerde) gekleurde jongen. In 10 jaar tijd werd de blanke jongen drie keer met zijn auto aan de kant gezet en om papieren gevraagd. De gekleurde jongen werd tientallen keren aan de kant gezet en om papieren gevraagd.

*“Dit soort verhalen doen helaas snel de ronde. De politie wordt hierdoor niet als neutraal ervaren. En vanuit de allochtone gemeenschappen wordt de vraag gesteld: ‘Als zelfs de politie niet meer voor je opkomt, waar kan je dan nog terecht?’”*

Eén respondent was zeer kritisch over de eigen organisatie. Hij ziet dat er binnen de politie al veel gebeurt aan kennisvergroting op het gebied van diversiteit. Maar hij vond tegelijkertijd ook dat binnen het politie-organisatie wordt gediscrimineerd.

*“Agenten hebben veel te maken met problemen in de samenleving. De beroepscode is dat je ieder incident in principe blanco ingaat, zonder vooroordelen. Maar je ziet dat beambten die al 5x te maken hebben gehad met een incident, waarbij bijvoorbeeld jongeren van Marokkaanse achtergrond betrokken waren, de 6<sup>e</sup> keer niet meer blanco zijn.”*

En dat is heel moeilijk, maar: *“het feit dat Marokkanen meer in de gevangenis zitten, maakt niet van elke Marokkaan een potentiële dader!”*

### Voorlopige conclusies politie

De Beke-methode is voor de politie het instrument om jongerengroepen in te kunnen delen in hinderlijk, overlastgevend en crimineel. Radicalisering is geen wezenlijk onderdeel van de vragenlijst die als basis dient voor deze indeling, maar toch heeft de politie dit onderwerp op de kaart staan. Radicalen worden gevolgd door de RID.

De politie ziet polarisatie als probleem, omdat de verharding van het klimaat kan leiden tot meer radicalisering. Een respondent verwacht dat radicale groepen zich de komende jaren meer gaan profileren.

Acties of activiteiten van radicale of radicaliserende types vinden wel plaats in één gemeente, maar zijn in de meeste gevallen niet lokaal georiënteerd.

De politie heeft diversiteit en discriminatie als speerpunt van beleid. Onder andere via scholing krijgen alle agenten meer kennis over de onderwerpen en hoe ermee om te gaan. De kennis is echter nog niet afdoende tot de werkvloer doorgedrongen.

## 2.5 Discriminatie

Discriminatie wordt in deze monitor meegenomen omdat het wordt gezien als zowel voedingsbodems als uitingsvorm van radicalisering en polarisatie. Het is in het kader van deze monitor daarom interessant om te volgen of discriminatie in Noord-Holland toeneemt, afneemt of gelijk blijft. Omdat de adb's in Gooi en Vechtstreek, Noord-Holland Noord en Kennemerland partner zijn in dit onderzoek, baseren we de resultaten op de door hen aangeleverde cijfers.

Uit de kerncijfers, het landelijke overzicht van discriminatieklachten, blijkt dat het aantal klachten over discriminatie in Nederland in 2008 is toegenomen ten opzichte van 2007 met 561 meer klachten, 4808 in totaal. In 2009 nam het aantal klachten toe tot 5931 klachten. Daarvan werden 1567 klachten in Noord-Holland geregistreerd, dat is ruim 26% van het totaal aantal landelijke klachten.

Ras is een van de meest voorkomende gronden voor de discriminatie. Maar de stijging van het aantal klachten heeft ook te maken met een stijging van discriminatie op grond van religie en nationaliteit. In het onderstaande schema geven we de gronden ras/herkomst/nationaliteit weer.

Aantal meldingen, jaar	2008 totaal	grond ras / herkomst / nationaliteit	2009 totaal	grond ras / herkomst / nationaliteit
Kennemerland *	303	141	204	110
Gooi en Vechtstreek **	71	19	120	28
Noord-Holland Noord ***	304	171	246	102
Totaal:	678	331	570	240

\* Kennemerland heeft in 2009 te maken gehad met een defect aan het registratiesysteem.<sup>22</sup> De politie registreert net als de adb's het aantal meldingen van discriminatie. Deze cijfers worden ieder jaar aangeleverd aan de adb's, zodat er een compleet overzicht kan komen. Door het defect aan dit systeem, is het overzicht van 2009 niet compleet.

De grond ras/herkomst/nationaliteit vormt al jarenlang de meest voorkomende grond. Hoewel de cijfers (zowel het totaal, als de grond) een daling aangeven, benadrukt Kennemerland in haar jaarverslag<sup>23</sup> dat deze daling niet overeen hoeft te komen met de werkelijkheid.

### \*\* Gooi en Vechtstreek

Het aantal klachten over discriminatie in Gooi en Vechtstreek is in 2009 toegenomen ten opzichte van 2008. Bureau Art. 1 Gooi en Vechtstreek registreerde in 2009 81 klachten, 10 meer dan een jaar eerder. De politie leverde daarnaast nog eens 39 meldingen aan (een jaar eerder gebeurde die niet). Overigens waren deze politiemeldingen alleen afkomstig uit de laatste vier maanden van 2009. Ook het aantal informatieverzoeken steeg in 2009 tot 41 t.o.v. 22 een jaar eerder.

22 Door het defect in het registratiesysteem worden discriminatiedelicten niet als zodanig herkend. Dit defect is naar verwachting in 2010 opgelost.

23 Bureau Discriminatiezaken Kennemerland, Jaarverslag 2009.

In Gooi en Vechtstreek is de grond 'leeftijd' met 31 meldingen groter dan de grond ras/herkomst/nationaliteit. De grond 'ras' is na 'leeftijd' met 18 meldingen de grootste.

### \*\*\* Noord-Holland Noord

Ook in Noord-Holland Noord hebben ze in 2009 te maken gehad met een defect in het registratiesysteem van de politie. Het totale overzicht, dat niet compleet is, geeft een daling aan. Maar in het jaarverslag van het bureau wordt duidelijk dat er toch sprake is van een stijging in cijfers: *"In 2009 zijn er 246 meldingen binnengekomen, waarvan 217 bij ons en 29 via de politie. In 2008 kregen we 308 meldingen waarvan 207 bij ons en 101 via de politie. Er is dus een kleine stijging te zien in het aantal meldingen dat direct bij ons bureau binnenkomt."*<sup>24</sup>

### Discriminatie op het internet

De intolerantie en discriminatie op internet wordt in het algemeen als serieus probleem gezien. Het Meldpunt Discriminatie Internet (MDI) ontvangt elk jaar vele klachten over discriminatie en rechts-extremisme op het internet (in 2008 1226 meldingen). In 2008 werd een melding 899 keer als strafbaar beoordeeld.<sup>25</sup>

Antigevoelens jegens moslims worden in toenemende mate gemeld. Ten opzichte van 2002 is het aantal anti-islam meldingen verdubbeld.<sup>26</sup>

### Topje van de ijsberg

Bij de presentatie van discriminatiecijfers wordt vaak gesteld dat het gaat om het topje van de ijsberg. I&O-research heeft in Noord-Holland onderzocht hoe groot dit topje is. Uit dit onderzoek blijkt dat inderdaad maar een klein deel van de totale discriminatie wordt gemeld. Van alle inwoners in Noord-Holland voelt 12% zich wel eens gediscrimineerd. Maar slechts 15% van hen maakt daadwerkelijk melding van discriminatie.

De redenen om niet te melden lopen uiteen. In de meeste gevallen vinden mensen het incident niet belangrijk genoeg. Volgens 30% van de niet-melders, helpt melden niet. Anderen willen geen aandacht meer geven aan het incident. Een kleine minderheid weet niet waar zij discriminatie kunnen melden.<sup>27</sup>

In 2008 is de landelijk publiekscampagne gestart ('Moet je jezelf thuis laten als je naar buiten gaat?') om de meldingsbereidheid van discriminatie en de bekendheid van de voorzieningen te vergroten. Ook vanuit de adb's wordt een bureau soms lokaal gepromoot. Na dergelijke promoties zien de adb's het aantal meldingen (tijdelijk) toenemen. Na enige tijd komt het aantal meldingen weer op het oude niveau.

24 Klachtenmonitor 2009 op: <http://www.art1nhn.nl/images/art1/rapportages/klachtenmonitor2009def.pdf>

25 Bosman, M: 'Wij zijn geen racisten...' BD Zaanstreek/Waterland 2009

26 Meldpunt Discriminatie Internet, Voor een leefbaar en tolerant internet Jaarverslag 2008

27 I&O-research, Discriminatieklimaat Noord-Holland 2008

## Voorlopige conclusies t.a.v discriminatie

Discriminatie is een hardnekkig verschijnsel. In de drie regio's waarvan we de cijfers voor deze monitor gebruiken, komt discriminatie vaak voor. Het aantal meldingen is wel teruggelopen ten opzichte van vorig jaar. Echter de cijfers zijn incompleet, door een defect in het computersysteem van de politie in Kennemerland en Noord-Holland Noord. De landelijke cijfers en de berekening van Noord-Holland Noord maken het niet aannemelijk dat er daadwerkelijke sprake is van een afname van het aantal discriminatiemeldingen.

Ook op internet wordt veel gediscrimineerd. Het Meldpunt Discriminatie Internet krijgt ieder jaar meldingen van uitlatingen die als discriminerend ervaren worden. Het aantal meldingen van anti-islam uitingen is ten opzichte van 2002 verdubbeld.

Discriminatie wordt door ongeveer 15% van de mensen die zich gediscrimineerd (behandeld) voelen gemeld. Dat is het spreekwoordelijke 'topje van de ijsberg'. Ook aan de piek van meldingen ná campagnes om de meldingsbereidheid te vergroten valt op te maken dat inderdaad slechts een klein deel van de discriminatie wordt gemeld.

## 2.6 Thema-bijeenkomst: Multicultureel Onbehagen

Op 18 juni 2010 organiseerde ACB Kenniscentrum een themabijeenkomst in het kader van het Polradis project. Een gevarieerd gezelschap had zich voor deze bijeenkomst aangemeld. De 3 sprekers (Eva Klooster, Martijn de Koning en Rob Witte) hadden allen een verhaal dat binnen dit thema paste. Klooster leidde een onderzoek naar gevoelens van multicultureel onbehagen onder Amsterdammers. Achter elke respondent ging een heel verhaal schuil. Zij zegt dat gemeenten onbehagen beter in kaart zouden kunnen en misschien wel moeten hebben. Dit kunnen zij doen door structureel te signaleren wat er speelt. Netwerken zijn een goed middel om dit te bereiken. Ook als er 'even' niets aan de hand is. Haar vorm van onderzoek doen, kwalitatief en zeer intensief, is ook een goede manier voor gemeenten om erachter te komen wat er 'echt' speelt.

De Koning doet onderzoek onder islamitische jongeren en signaleert hoe gebeurtenissen in de maatschappij de gevoelens van jongeren over die maatschappij kunnen beïnvloeden. Hij ziet dat het debat is "geëmotionaliseerd". Hij vindt ook de trend gevaarlijk dat religie en cultuur zo door elkaar gebruikt worden.

Witte ziet aan de kant van gemeenten een zekere passiviteit als het gaat om de voorbereiding op sociale onrust. Hij stelt dat multicultureel onbehagen wijdverspreid is en ook niet beperkt blijft tot de grote gemeenten. Juist de middelgrote en kleinere gemeenten zijn niet voorbereid. Daar zijn bovendien minder middelen aanwezig. Als daar iets gebeurt, loopt het vaak snel uit de hand. Kijk naar Culemborg, Ede, Veenendaal en Gouda. Hij pleit ervoor dat alle gemeenten een sociaal calamiteitenplan op de plank hebben liggen dat zij in kunnen zetten indien het mis gaat of dreigt te gaan.

De drie sprekers en ook het publiek zijn het eens dat gemeenten meer moeten doen om te achterhalen wat er leeft onder de bevolking. Stemgedrag, maar ook gevoelens van onbehagen en de reden van die gevoelens zijn een indicator over de sfeer in een gemeente. Een gemeente, die voorbereid wil zijn op mogelijke vormen van polarisatie of radicalisering, zou belangrijke informatie kunnen halen uit intensieve vormen van onderzoek en tevens uit netwerken.

Gemeenten hebben niet altijd effectieve netwerken met bewonersgroepen waarin zij zelf deelnemen en/of maken er onvoldoende gebruik van. De rol van dergelijke netwerken wordt, volgens deelnemers onderschat. Met minimale moeite, alleen af en toe een bijeenkomst organiseren, kan de gemeente contact onderhouden met sleutelfiguren om zo op de hoogte te blijven van allerlei ontwikkelingen. Voor gemeenten is het gemakkelijker om in te grijpen vóór er incidenten plaatsvinden. Dat vinden alle door Rob Witte geanalyseerde gemeenten ook, achteraf.

Op grond van de resultaten, zoals die in het vorige hoofdstuk zijn weergegeven, is het mogelijk enkele conclusies te trekken. Dit doen we door de onderzoeksvragen te beantwoorden.

1. In hoeverre is er sprake van radicalisering, polarisatie en discriminatie in de provincie Noord-Holland?

#### *Polarisatie*

Gemeenten geven op twee gemeenten na aan, dat polariserende groepen niet voorkomen in de gemeente. Er is geen specifiek beleid om polarisatie tegen te gaan.

Toch concluderen we dat polarisatie als groeiend probleem wordt gezien. Een politiebeambte vatte het mooi samen: *“het kan in één keer naar buiten komen”*, waarmee hij bedoelde dat er in de samenleving ‘iets’ sluimert, wat naar buiten kan komen in allerlei (kleine) incidenten. Dat ‘iets’ kunnen we onder andere specificeren als frustratie, angst voor ‘de ander’, angst voor de toekomst en gevoelens van uitsluiting. Kleine incidentjes kunnen mogelijk uit de hand lopen, doordat er meer mensen zijn met zogenaamde ‘korte lontjes’. Polarisatie kan volgens medewerkers van de politie ook radicalisering in de hand werken.

Sleutelfiguren zien polarisatie als probleem. Zij signaleren dit vooral tussen Marokkaanse en autochtone Nederlanders. Zij zien dit als probleem omdat het wij-zij denken erdoor versterkt wordt en dit allerlei gevoelens van onveiligheid in de hand werkt. Jongerenwerkers beamen dit. Zij signaleren bij jongeren groeiende frustratie over wij-zij denken, dat ook versterkt wordt door berichtgeving in de media.

#### *Radicalisering*

De term radicalisering roept in veel gevallen weerstand op. Wij concluderen dat dit vooral zo is omdat er nog (altijd) te weinig bekend is over radicalisering. De ervaring leert dat bij de term radicalisering mensen al gauw denken aan extremisme, of in ieder geval aan een zekere zin van dreiging, maar niet aan de processen die daar aan vooraf kunnen gaan. Het kostte vaak enige overredingskracht om überhaupt over het onderwerp te kunnen spreken.

Vanuit drie gemeenten wordt gemeld dat zij te maken hebben met radicalisering of dat zij vermoeden dat er groepen in de gemeente actief zijn die radicaliseren. De overige gemeenten geven aan dat hier geen sprake van is.

Volgens de politie bestaan er wel degelijk radicaliserende groeperingen. Zij stellen, overigens net als de gemeente, afdoende in beeld te hebben om welke groepen het gaat. Overigens maakt de politie duidelijk dat de personen uit radicale groepen niet gebonden zijn aan één gemeente.

Jongerenwerkers kennen soms wel jongeren die radicaliseren, maar ze komen meestal niet in het reguliere jongerenwerk terecht. Een aantal sleutelfiguren geeft aan radicaliserende moslims te kennen. Volgens deze sleutelfiguren weten organisaties onvoldoende hoe hiermee om te gaan.

## Discriminatie

Discriminatie is een hardnekkig probleem. De cijfers van de discriminatiebureaus zijn in 2009 misleidend, omdat de cijfers die aangeleverd zijn vanuit politieregistratie incompleet waren. Hierdoor lijkt er een daling te zijn in het aantal gemelde discriminatie-incidenten. Echter op basis van de landelijke cijfers en een berekening van het bureau Art. 1 in Noord-Holland Noord, kan gesteld worden dat er toch sprake is van een stijgende trend.

De verhalen van sleutelfiguren gaan vaak over discriminatie. Alle 14 respondenten hebben hier zelf mee te maken of kennen mensen in de nabije omgeving die ermee te maken hebben. Discriminatie op de arbeidsmarkt wordt als grootste probleem ervaren, vooral door vrouwen met een hoofddoek. Het leidt onder andere tot een sterk sentiment, alsof men in Nederland niet (meer) welkom is.

Tegelijkertijd wordt slechts een topje van de ijsberg van het daadwerkelijke aantal discriminatie incidenten gemeld. De meldingsbereidheid is vrij klein. Dit heeft onder andere te maken met wantrouwen tegen 'instanties' en 'de politiek'. Ook de politie herkent dit wantrouwen. Diversiteit staat om die reden hoog op de agenda, maar is nog onvoldoende doorgedrongen tot de werkvloer. Discriminatie door de politie komt voor, mede door gebrek aan kennis.

2. Wat voor beleid en projecten worden er ontwikkeld om polarisatie, radicalisering en discriminatie te voorkomen, dan wel tegen te gaan?

Voor polarisatie en radicalisering hebben gemeenten geen specifiek beleid. Er bestaat wel veel algemeen beleid, gericht op jongerenvoorzieningen, arbeidsparticipatie, scholing, welzijnswerk etc., dat kan bijdragen aan het voorkomen van radicalisering en polarisatie.

Iets meer dan vorig jaar is er onder gemeenten bewustzijn over de onderwerpen radicalisering en polarisatie, maar desalniettemin brengen de onderwerpen toch een behoorlijke weerstand teweeg. Het grotere bewustzijn is het resultaat van meer aandacht voor de onderwerpen, o.a. vanuit het ACB Kenniscentrum, maar ook zeker vanuit het landelijke programma van het ministerie van BZK.

Discriminatie is in een aantal gevallen wel specifiek onderdeel van beleid. Sowieso zijn alle gemeenten sinds vorig jaar aangesloten bij de vijf adb's in Noord-Holland. Dit heeft in een aantal gemeenten tot gevolg gehad dat discriminatie meer prioriteit heeft gekregen.

Zowel jongerenwerk als zelforganisaties hebben projecten die aansluiten bij de onderwerpen, onder andere gericht op de weerbaarheid van jongeren, bijvoorbeeld door voorlichting of het aanleren van discussievaardigheden.

3. Zijn er voorbeelden van *good practices* om polarisatie, radicalisering en discriminatie te voorkomen dan wel tegen te gaan?

Op het gebied van discriminatie zijn er vele projecten en methodieken ontwikkeld met als doel om discriminatie bekend te maken, te voorkomen en terug te dringen. Deze methoden zijn getoetst en zijn als *good practice* te gebruiken. Op landelijk niveau zijn onder andere de Anne Frank Stichting en Art. 1 met deze methodiekontwikkeling bezig. Regionaal zijn de adb's belangrijkste organisaties. Zij geven bijvoorbeeld voorlichting op scholen en training aan jongerenwerkers over discriminatie (en hoe hiermee om te gaan).

Op het gebied van polarisatie en radicalisering is het moeilijk om *good practices* te vinden. Er worden wel heel wat projecten uitgevoerd, onder andere door ACB Kenniscentrum. Maar de meeste van de projecten op het terrein van polarisatie en radicalisering zijn nog niet klaar, of maar in beperkte mate geëvalueerd. Uitgebreide evaluaties kosten veel tijd en geld, en die zijn meestal niet begroot.

Daarnaast is het erg moeilijk om een project 'copy-paste' te gebruiken in een andere context. Iedere situatie kent toch weer zijn eigen sociaaleconomische situatie en politieke omgeving en omstandigheden. Ook Movisie concludeerde in 2009 in het rapport Een verkenning naar sociale *interventies* op het terrein van radicalisering dat de methoden en projecten niet altijd even helder omschreven zijn of even systematisch worden uitgevoerd.

Diverse projecten zijn wel interessant. Hiertoe rekenen we bijvoorbeeld het initiatief van 18 moskeeën die zijn aangesloten bij de Raad van Moskeeën Noord-Holland (RVM) en die gemeenschappelijk activiteiten ontwikkelen om radicalisering tegen te gaan. Een ander Noord-Hollands project, dat we als mogelijke *good practice* willen noemen is een project van het Programmabureau Integrale Veiligheid te Alkmaar. Dit bureau ontwikkelt namens de 26 gemeenten in Noord-Holland Noord een scan. Deze scan, die ieder jaar door sleutelfiguren in elke gemeente ingevuld zal worden, zal signalen van polarisatie en radicalisering in Noord-Holland Noord gaan registreren.

#### 4. Hebben de betrokken professionals behoefte aan ondersteuning, zo ja op welke manier?

Deze vraag is niet heel expliciet beantwoord, maar in een aantal gesprekken met respondenten en ook tussen de regels door is wel af te lezen dat er vooral behoefte bestaat aan meer kennis over de thematiek en de aanpak ervan. Het bewustzijn over de onderwerpen lijkt ten opzichte van vorig jaar toegenomen. Toch bestaat er nog veel behoefte aan kennis, dit geldt vooral voor polarisatie en radicalisering, maar breder ook voor 'diversiteit' en 'omgaan met culturele spanningen'.

Van een aantal respondenten hebben we begrepen dat vooral de uitwisseling van kennis, bijvoorbeeld via netwerken belangrijk is. Deze behoefte aan netwerkvorming kwam ook tijdens de themabijeenkomst terug.

Door sleutelfiguren is aangegeven dat men niet goed weet hoe om te gaan met radicalisering of met mensen uit hun achterban die te maken krijgen met discriminatie.

### 3.1 Discussie

In welke mate is er in de provincie Noord-Holland sprake van polarisatie, radicalisering en discriminatie en wat voor initiatieven worden er in de provincie genomen om deze processen tegen te gaan? Deze vraag stelden wij in 2009 en 2010 aan beleidsambtenaren, zelforganisaties, jongerenwerkers en politieagenten. De vraag is gemakkelijker te stellen dan te beantwoorden.

Een belangrijke reden hiervoor is vooral dat de termen radicalisering en polarisatie door iedere respondent weer op zijn of haar eigen wijze worden gedeut. Wat voor de een polarisatie is, is voor de ander een stevig debat en wat de ene jongerenwerker een vorm van radicalisering noemt, ziet een ander als puberaal gedrag. Vaak werden er ook door de respondenten andere begrippen gebruikt om zorgen uit te drukken, bijvoorbeeld 'het maatschappelijk klimaat', 'islamisering van het debat' of 'multicultureel onbehagen'.

Het betrof vaak opmerkingen en noties die moeilijk kwantitatief te onderbouwen zijn, maar die voortkomen uit ervaringen of gevoelens van mensen bij gebeurtenissen in hun omgeving, mediauitingen of het politieke klimaat.

Vooraf migrantenorganisaties en jongerenwerkers toonden vaak hun zorgen over het maatschappelijk klimaat. Een jongerenwerker in Amsterdam verwoordt het als volgt:

*“Het integratie debat wordt alleen maar harder. Er bestaat bijna geen wederkerigheid in het debat. Jullie moeten integreren. Wat ik zorgelijk vind is dat ook progressieve partijen harder worden in hun woorden en toon. Maatschappelijke problemen van jongeren worden geïslamiseerd en ook de debatten over polarisatie en radicalisering gaan over Islam. Het wordt ook wel het Islamdebat genoemd. Oplossingen worden ook in de Islam gezocht. Een concreet voorbeeld: “Moslim slaat homo in elkaar. Dus is het een religieus probleem. En dus moet tolerantie gevonden worden binnen de Islam.”*

Deze irritatie over de 'islamisering' van het maatschappelijke debat werd vaker genoemd. Volgens een deel van de respondenten worden maatschappelijke problemen te gemakkelijk of onterecht terug gebracht tot culturele of religieuze factoren. Veel moslims voelen zich in het defensief gedrongen en vinden dat ze ten onrechte over één kam worden geschoren met extremisten. Ze zijn het beu zich te moeten blijven verantwoorden voor wandaden van moslims elders op de wereld.

Veel niet-moslims ervaren op hun beurt de islam meer dan in het verleden als bedreigend. Het gaat dan niet alleen om het geweld van extremisten, maar ook om de wijze waarop door sommige moslims met dreigementen wordt gereageerd op kritiek op de islam. Ook de aanwezigheid van conservatieve moslims wordt door sommige niet-moslims ervaren als 'islamisering' en als een bedreiging van verworvenheden als de emancipatie van vrouwen en homoseksuelen.

Een andere term die geregeld valt is 'multicultureel onbehagen'. In het kader van de kenniskring is hieraan een thema-bijeenkomst gewijd. Uit onderzoek van stichting Voorbeeld<sup>28</sup> in 2009 blijkt dat dit multicultureel onbehagen bij autochtone én allochtone bewoners in Amsterdam onder andere komt omdat burgers zich in hun buurt, op school en op het werk niet meer thuis voelen en zich buitengesloten voelen. Beide groepen ervaren een voortgaande segregatie, voelen zich vreemdeling in hun eigen buurt en hebben wel eens te maken met criminaliteit of overlast, waarbij relatief Marokkaanse jongeren oververtegenwoordigd zijn.<sup>29</sup>

### *Indicatoren*

Er worden veel begrippen gebruikt die op één of andere manier uiting geven aan gevoelens van ongemak of onbehagen met een samenleving waarin verschillende etnische groepen samenleven. Het zijn gevoelens die moeilijk kwantificeerbaar zijn en die afhankelijk van de persoon en de situatie anders geduid worden. Is een hard politiek klimaat in een bepaalde gemeente bijvoorbeeld een uiting van multicultureel onbehagen of juist van de emancipatie van een groep kiezers die zich door het lokale bestuur in de steek gelaten voelt?

Het gaat om processen die moeilijk te meten zijn en voor bestuurders ook maar in zeer beperkte mate zijn bij te sturen. Toch is het van belang dat bestuurders weten wat er in hun gemeente speelt, zeker wanneer er sprake is van toenemende spanningen tussen bevolkingsgroepen of van personen die het gevoel hebben dat ze worden buitengesloten, of die zelf hebben besloten zich van de samenleving af te zonderen.

Het is daarom aan te bevelen dat er nader onderzoek wordt uitgevoerd naar geschikte indicatoren die kunnen duiden op processen als polarisatie, radicalisering en maatschappelijk onbehagen. Daarnaast blijft het voor bestuurders van belang in gesprek te blijven met (netwerken van) sleutelfiguren.

## **3.2 Tot slot**

In vergelijking met de trends die in de monitor in 2009 werden gesignaleerd, levert de monitor 2010 geen grote wijzigingen op. We hadden gehoopt bij het afronden van deze monitor te kunnen beschikken over de gegevens van het onderzoek dat door het COT in opdracht van de Haarlemmermeer naar polarisatie en radicalisering is gedaan, maar deze waren helaas nog niet beschikbaar.

Toch geeft deze monitor een indicatie van de mate waarin in de provincie Noord-Holland sprake is van polarisatie, radicalisering en discriminatie en geeft het een beeld van de wijze waarop deze processen door verschillende partijen worden ervaren en in welke mate er beleid op wordt ontwikkeld. Dat deze monitor een bovenregionaal karakter heeft, biedt ook meerwaarde. Het gaat immers om een problematiek die niet lokaal is gebonden en die vraagt om bovenlokale kennisoverdracht, onderzoek en beleidsontwikkeling.

<sup>28</sup> Stichting Voorbeeld (2009), "Multicultureel Onbehagen".  
<sup>29</sup> Art. 1 Factsheet Arbeidsmarktpositie etnische minderheden –  
[http://www.art1.nl/artikel/1677-Arbeidsmarktpositie\\_etnische\\_minderheden\\_-\\_Factsheet](http://www.art1.nl/artikel/1677-Arbeidsmarktpositie_etnische_minderheden_-_Factsheet)

Een vergelijking met andere provincies is moeilijk te maken, omdat er amper vergelijkbaar onderzoek is gedaan en omdat er weinig kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn. Alleen over het aantal meldingen van discriminatie is wat te zeggen: de laatste jaren geldt dat ongeveer een derde van het landelijk aantal meldingen van discriminatie, in de provincie Noord-Holland wordt gedaan. Dat hoeft overigens niet te betekenen dat er in Noord-Holland relatief veel wordt gediscrimineerd. Het kan ook betekenen dat de Noord-Hollandse discriminatiebureaus succesvoller zijn met hun meldingsbeleid.

Wat polarisatie en radicalisering betreft is het moeilijk vergelijkingen te maken. 'Uit de monitor blijkt, dat de meeste gemeenten het wel mee vinden vallen met de polarisatie. Deze constatering past in de landelijke trend, terwijl de eerstelijnsmedewerkers zich juist wel zorgen maken om de polarisatie.

Relevant is tenslotte nog dat er in Noord-Holland relatief veel niet-westerse allochtonen wonen: van de 1,8 miljoen niet-westerse allochtonen die heel Nederland telt, wonen er 439.000 in Noord-Holland, vooral in Amsterdam en de andere grote steden in de gemeente. Louter op grond van deze demografische gegevens zouden gemeenten in Noord-Holland, meer dan gemeenten in veel andere provincies, geconfronteerd kunnen worden met vormen van multicultureel onbehagen en polarisatie tussen verschillende etnische groepen. Hierbij moet wel direct de aantekening worden gemaakt, dat multicultureel onbehagen ook voorkomt in gemeenten waar amper niet-westerse allochtonen wonen.

Volgend jaar zal ACB Kenniscentrum niet nogmaals een monitor uitvoeren. ACB Kenniscentrum meent dat een dergelijke monitor met de beschikbare middelen een te kleine meerwaarde zal hebben. Beter zal het zijn eens in de drie of vier jaar uitgebreider onderzoek te doen. Dan kunnen er beter trends gesignaleerd en meegenomen worden in het beleid van gemeenten en provincie.

Wel gaat ACB Kenniscentrum door met het verzamelen en delen van kennis op de terreinen van polarisatie, radicalisering, discriminatie en multicultureel onbehagen. ACB Kenniscentrum blijft onderzoek doen en projecten ontwikkelen en zal haar kennis delen middels adviezen, publicaties en via de website [polradis.nl](http://polradis.nl)

## 4 Gebruikte bronnen

- ACB Kenniscentrum, Monitor Polarisation, radicalisering en discriminatie in Noord-Holland, een nulmeting. 2009
- Arts L. en Butter, E., Radicaal, Orthodox of Extremist. ACB Kenniscentrum 2010
- Bureau Discriminatiezaken Kennemerland, Jaarverslag 2009
- Bureau Discriminatiezaken Kennemerland, Rechts, rechtser, extreemrechts? 2007
- Bureau Discriminatiezaken Noord-Holland Noord
- Bureau Discriminatiezaken Zaanstreek/Waterland, 'Wij zijn geen racisten....' Een onderzoek naar extreem rechtse jongeren in de Zaanstreek, 2009
- I&O-research, Discriminatieklimaat Noord-Holland 2008
- Klooster, E., Multicultureel Onbehagen, een onderzoek onder Amsterdamse burgers. Stichting Voorbeeld 2009
- M. Cornelissen (red.), Lokale aanpak van extreem-rechts in Noord-Holland Noord, Art 1
- Meldpunt Discriminatie Internet, Voor een leefbaar en tolerant internet. Jaarverslag 2008
- Van der Valk, I en Wagenaar, W, In en uit extreemrechts Onderdeel van de Monitor Racisme & Extremisme, Anne Frank Stichting 2010
- Van San, M. et al, Idealen op drift. Een pedagogische kijk op radicaliserende jongeren i.o. van FORUM, 2010

### Websites:

<http://jeugd-nh.nl/nieuws/54-jeugdbeleid/1243-gemeenten-noord-holland-noord-houden-veel-jongeren-aan-het-werk->

<http://jeugd-nh.nl/nieuws/54-jeugdbeleid/1025-de-staat-van-de-noord-hollandse-jeugd>

<http://jeugd-nh.nl/nieuws/155-veiligheid/1223-jongeren-obdam-blij-met-ontmoetingsplek>

<http://jeugd-nh.nl/nieuws/154-jongerenwerk/1099-girlicious-activiteiten-voor-meiden-uit-enkhuizen>

<http://www.art1nhn.nl/images/art1/rapportages/klachtenmonitor2009def.pdf>

[http://www.art1.nl/artikel/1677-Arbeidsmarktpositie\\_etnische\\_minderheden\\_-\\_Factsheet](http://www.art1.nl/artikel/1677-Arbeidsmarktpositie_etnische_minderheden_-_Factsheet)

[http://www.jaarverslag.aivd.nl/downloads/Jaarverslag\\_2009\\_AIVD.pdf#page=24](http://www.jaarverslag.aivd.nl/downloads/Jaarverslag_2009_AIVD.pdf#page=24)

Hieronder een weergave van de lijst met respondenten. Hun namen worden niet vermeld om privacy-redenen.

**Gemeenten:**

Amsterdam, Haarlemmermeer, Zaanstad, Alkmaar, Amstelveen, Beverwijk, Castricum, Edam-Volendam, Heerhugowaard, Hilversum, Hoorn, Langedijk, Medemblik, Purmerend, Velsen, Uithoorn/Aalsmeer, Schagen, Graft de Rijp, Anna Paulowna, Waterland, Diemen

**Politie:**

Gooi en Vechtstreek, Noord-Holland Noord

**Jongerenwerk** (organisatie, plaats):

- Argan, Amsterdam
- Versa Welzijn, Weesp
- Meerwaarde, Haarlemmermeer

**Sleutelfiguren / zelforganisaties** (organisatiennaam):

- Nisa voor Nisa
- Aknarij
- Maroc.nl
- Sizin
- Assadaaka
- Stichting Majo
- Stichting Welzijn van moslims in Nederland
- Schaakclub Zeeburg
- Stichting Zohor
- Stichting Hilal Basak
- Stichting Huzur
- Marokkaans Culturele Vereniging Bussum
- Stichting Irakese vrouwen Nederland
- Stichting Zami.

De organisaties zijn gevestigd in Amsterdam, Zaandam, Haarlem en Bussum.



Publicatie: Monitor Polarisation, Radicalisering en Discriminatie in Noord-Holland



**acb**  
**kenniscentrum**  
voor emancipatie en participatie

Adres: Kabelweg 37,  
(Coengebouw, eerste etage)  
1014 BA Amsterdam

Telefoon: 020 627 9460  
Fax: 020 626 2516  
E-mail: [info@acbkenniscentrum.nl](mailto:info@acbkenniscentrum.nl)  
Website: [www.acbkenniscentrum.nl](http://www.acbkenniscentrum.nl)

